

Ομιλία του Κώστα Γεωργουσόπουλου
στην παρουσίαση του βιβλίου του Γιώργου Δουατζή «ΠΡΟΣ ΔΕΚΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ»
στο Πολιτισμικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων την Τετάρτη 17 Οκτωβρίου 2001

Κυρίες και κύριοι,

Από την εποχή που ασχολήθηκα για πρώτη φορά, μαθητής, με το αρχαίο δράμα, πάντα με εντυπωσίαζε ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούσε το εικαστικό στοιχείο και ο λόγος μέσα στο σύνθετο αυτό καλλιτεχνικό δημιούργημα, που είναι το θέατρο, και ιδιαίτερα το αρχαίο δράμα και πάντα με εντυπωσίαζε το γεγονός ότι ο λόγος ήταν παρακλητικός της παρουσίας των προσώπων με μια σειρά από δεικτικά, δεικτικές αντωνυμίες, «ιδεώδαι». Ο χορός ή τα πρόσωπα υποδέχονται στην σκηνή το προσωπίο, και πάντα με ένα εικαστικό σχόλιο, «Να, η Ισμήνη έρχεται με δάκρυα, τα οποία κυλάνε από τη στέλη του προσώπου της».

Η αφέλεια της εποχής με οδήγησε στη πρώτη εκτίμηση ότι πιθανόν ήταν αυτό που ονομάζουμε, στο θεατρικό λεξιλόγιο, εσωτερικές, μέσα στην ίδια την ποιητική διαδικασία, σκηνικές οδηγίες. Ένας σημερινός θεατρικός συγγραφέας θα έβαζε σε παρένθεση: μπαίνει η Ισμήνη, δακρυσμένη. Μη έχοντας τέτοιου είδους ευχέρεια ο αρχαίος ποιητής ενέτασσε, αυτή ήταν η δική μου τότε υπόθεση, τις σκηνικές οδηγίες μέσα στο ποιητικό γεγονός. Αυτό συμβαίνει και με τον Σαίξπηρ.

Πίστευα λοιπόν ότι ήταν απλώς έμμεσες οδηγίες προς τον σκευοποιό, σ' αυτόν δηλαδή που θα έφτιαχνε το προσωπίο, το πώς θα έπρεπε να είναι το πρόσωπο, που θα έμπαινε στη σκηνή, πώς θα πρέπει να έχει κατασκευαστεί το προσωπίο βάσει της ποιητικής σύλληψης και του ήθους του προσώπου. Επέρασαν πολλά χρόνια, να ωριμάσει κανείς για να αντιληφθεί ότι αυτό ήταν μια άλλου είδους διαδικασία και δεν ήταν τόσο μια πρώτη φθηνή τεχνική της θεατρικής γραφής, αλλά ήταν μια, για να μιλήσουμε και τη γλώσσα των βυζαντινών, αλληλοπεριχώριση. Από τη μια μεριά, ο λόγος γεννούσε, κατά κάποιον τρόπο, την εικόνα και η εικόνα έδινε υπόσταση στο λόγο. Το ένα βάθαινε το άλλο. Αυτό σημαίνει αλληλοπεριχώριση. Μια σχέση αμφιμονοσήμαντη, θα λέγαν οι μαθηματικοί.

Αυτή ήταν και η εντύπωση που μου έδωσε αυτό το σύνθετο έργο που έχουμε σήμερα εδώ τη χαρά να παρουσιάζουμε. Δεν είναι τίποτα πριν και μετά, ούτε ρώτησα καν το φίλο μου και παλιό μου μαθητή το Γιώργο το Δουατζή τι προηγήθηκε, και δεν με ενδιαφέρει, αν προηγήθηκαν τα πορτραίτα του Αμάραντου και σχολιάστηκαν, του εστάλησαν επιστολές από το Γιώργο ή αν εκείνος έκανε εικόνα το λόγο.

Δε μ' ενδιαφέρει. Τώρα πια είναι καταδικασμένα να συνυπάρχουν, σ' αυτό που είναι, σε τελευταία ανάλυση, η γνώση, γιατί είναι γνώση.

Εν παρενθέσει, θυμίζω μονάχα ότι η ερωτική πράξη στην Αγία Γραφή είναι με το ρήμα «γνωρίζειν» «και εγνώρισε τη γυναίκα αυτού». Δεν έχω δει πιο συνταρακτική, αν θέλετε, διατύπωση για την ερωτική πράξη από αυτή τη βαθιά γνώση που είναι ουσιαστικά η μείξη δύο σωμάτων. Αυτή εδώ λοιπόν η αλληλοπεριχώριση, αυτή η σμίξη, αυτή, επιτρέψτε μου τη λέξη, «συνουσία», τη διαπιστώνουμε σ' αυτήν εδώ την τολμηρή, θα έλεγε κανένας, παράσταση. Γιατί είναι μια παράσταση. Που τη βλέπω έτσι από τη μια μεριά είναι τα προσώπια του Αμάραντου και από την άλλη μεριά είναι ένας χορός που τα υποδέχεται και που τους δανείζει προσωπικό μύθο. Όταν έβγαινε το προσώπιο στη σκηνή, δεν είχε μύθο. Δεν ξέρανε από πού προέρχεται και τι πιστεύει, έπρεπε να έρθει ο χορός ή ο συνομιλητής, το άλλο πρόσωπο του έργου, για να το σημασιοδοτήσει, να του δώσει δραματική υπόσταση, να το τοποθετήσει μέσα στην πράξη, να το κάνει πρόσωπο των δρωμένων, να μην είναι ανεξάρτητο και μοναχικό, να πάρει λόγο για να είναι δια του λόγου υπαρκτό μέσα στο χώρο, πως το λένε, της μίμησης, της πράξεως.

Τα πορτραίτα του Αμάραντου γίνονται βαθύτερα με το λόγο του Δουατζή. Έχουν ένα μύθο. Έχουν προσωπική περιπέτεια. Έχουν πάθη. Έχουν απορίες. Έχουν αδιέξοδα. Δηλαδή γίνονται δραματικά πρόσωπα. Αλλά, για να το κατορθώσει κανένας αυτό, πρέπει να μπει μέσα στην ουσία της επικοινωνίας με το προσώπιο. Είχα κάποτε μια τρομακτική εμπειρία όταν συνεργάστηκα πριν από πολλά χρόνια, εδώ στην Ελλάδα, με τον μεγάλο, ας μου επιτρέψετε να το πω, χειριστή σκευής, χειριστή προσωπίων, τον Tarsudana. Ο Tarsudana είναι ένας Μπαλινέζος μεγάλος καλλιτέχνης - στην Ευρώπη τώρα ζει - συνεργάτης του Peter Brook, ο οποίος διδάσκει στην Ευρώπη τη χρήση των προσωπίων όπως παραδίδονται από την μπαλινέζικη μεγάλη παράδοση του τελετουργικού θεάτρου. Αυτός λοιπόν, όταν δίδασκε εδώ σε μια ομάδα, σεμινάριο νέων ηθοποιών, τη χρήση της μάσκας και τότε έκανε μία διάκριση, την οποία κατά καιρούς έχω καταθέσει, ότι είναι άλλο πράγμα η μάσκα, άλλο πράγμα η persona και άλλο πράγμα το προσώπιο, λέγοντας συνήθως, παραλλάζοντας την ηρακλείτεια φράση ότι «η μάσκα κρύπτει, η persona λέγει, αλλά το προσώπιο σημαίνει», μούσε τους μαθητές, τους υποψήφιους, αν θέλετε, χρήστες της μάσκας να την αποδεχθούν τη μάσκα αυτή, πρώτα ως αντικείμενο. Έβαζε τη μάσκα απέναντι από τον ηθοποιό και τον μούσε σε μια διαδικασία ερωτική, σε μια σχέση σχεδόν σαρκική, όπου ο μαθητής ο υποψήφιος να φορέσει, να «φέρει» το προσώπιο έπρεπε να αφομοιώσει τη μάσκα, σχεδόν να την παρακαλέσει να τον δεχτεί. Την έβαζε απέναντι και προσπαθούσε να τη βάλει μέσα του, να την κάνει δική του, ώστε να μπορεί να αξιωθεί, κάποια στιγμή, να μιλήσει δια αυτής. Αυτή τη μυστική σχέση τη διαπιστώνω σ' αυτό εδώ το βιβλίο, μια μυστική σχέση που έχεις την εντύπωση ότι πραγματικά αυτές οι

περσόνες που υπάρχουν εδώ, αυτά τα προσώπεια, έχουν μελετηθεί κατά τέτοιο τρόπο ή εξέφρασαν κάποια στιγμή, αν έπονται τα πορτραίτα του Αμάραντου, του λόγου, έχουν ουσιαστικά λάβει λόγο, έχουν αξιωθεί το λόγο του Δουατζή, ή το αντίστροφο ο Δουατζής αφομοίωσε αυτά τα προσώπεια, τα έκανε δικά του και μίλησε μέσα από αυτές τις, πως το λένε, από αυτά τα συμφραζόμενα της δομής τους. Και αυτό είναι μια υψηλή ποιητική υποκριτική. Αυτό διαπιστώνω εδώ ότι είναι μια υψηλή ποιητική υποκριτική, δηλαδή μια υποκριτική δια του λόγου. Μια μίμηση πράξεως δια του λόγου πια. Είναι ένα θέατρο, θέατρο κανονικό, όπου διαδραματίζεται αυτός ο διάλογος, αυτά τα προσώπεια μονολογούν ή με αυτά τα προσώπεια ακούνε το Δουατζή συμπαίκτη, συμπρωταγωνιστή στο δράμα τους και εμείς όλοι είμαστε το θέατρο. Θεώμεθα αυτή την πράξη, είναι απέναντί μας. Είναι πολύ σημαντικό το βιβλίο ή πολύ σημαντικό σαν ενέργεια, δηλαδή είναι πολύ τολμηρό στην ίδια του τη φύση. Όταν ο καθένας αρχίσει να το μελετάει θα διαπιστώσει αυτήν την πραγματικά σημαντική συνουσία. Αυτό το σμίγειν, κατά κάποιον τρόπο του λόγου, με την εικόνα της μορφής της εικαστικής με τη γραπτή σκέψη.

Ευχαριστώ πολύ.